

המלצות לשיקום יחסי ישראל-תורכיה

חיתונים – המכון הישראלי למדיניות חוץ אזורית והמכון (התורכי) למגמות פוליטיות גלובליות (**GPoT Center**) מקיימים מאז 2012 **ערוץ דיאלוג מדיני ישראל-תורכי**, בשיתוף **קרן פרידריך אברט**. ערוץ זה כלל עד כה שבעה סבבי שיחות שהתקיימו בישראל, תורכיה, וארה"ב, ושהשתתפו בהם מומחים, דיפלומטים, ואנשי ציבור. בעקבות ההגעה להסכם ישראל-תורכי, מציעים שני המכונים סדרת המלצות לשיקום היחסים, שגובשו במהלך עבודתם המשותפת בארבע השנים האחרונות.

א. בנייה מחדש של האמון ההדדי

הרטוריקה השלילית ההדדית, שאפיינה את יחסי ישראל-תורכיה בשנים האחרונות, גרמה לנזק ציבורי ולחוסר אמון ניכר בין שני הצדדים. כדי לשקם את היחסים, המנהיגים בישראל ובתורכיה צריכים לקדם צעדים סמליים ומהותיים גם יחד, שיעידו על פתיחת דף חדש ביחסים.

- הקמה מחדש של אגודות ידידות פרלמנטריות.
- עידוד ביקורים הדדיים של גורמים רמי דרג משתי המדינות, נוסף על קיום פגישות בין בכירים במדינות אחרות.
- יצירת מנגנון שיאפשר למנהיגי שתי המדינות לתקשר זה עם זה באופן ישיר.
- קביעת אבני דרך ברורות שיצביעו על ההתקדמות בתהליך שיקום היחסים, וגילוי נכונות לסיוע לתהליך מצד מדינות ידידותיות אחרות.
- נקיטת צעדים בוני אמון, כדוגמת סיוע תורכי לשחרור ישראלים שנמצאים בידי חמאס.
- הפגנת הערכה הדדית של כל מדינה לתפקיד שממלאת האחרת בסוגיות אזוריות.

ב. שיווק מושכל של הסכם הפיוס

האינטרסים של הציבור בישראל ובתורכיה צריכים להילקח בחשבון, עכשיו יותר מתמיד, בעת עיצוב נרטיב פוליטי חדש ליחסים בין המדינות.

- קובעי מדיניות ופוליטיקאים צריכים להדגיש בפני הציבור שלהם את התועלת שגלומה בשיקום היחסים. חשוב לעשות זאת גם לאחר החתימה על ההסכם הרשמי.
- ארגוני חברה אזרחית, מכוני מחקר ומדיניות, אוניברסיטאות, וגופים עסקיים יכולים לתת ביטוי ציבורי לחשיבות אותה הם מייחסים ליחסי ישראל-תורכיה.
- מומלץ שאמצעי התקשורת ינקטו גישה מאוזנת ביחס לקשר בין שתי המדינות, תוך סיקור גם של סיפורים חיוביים, ולא רק של המחלוקות ומשקעי העבר.
- בהתייחסותם להסכם הפיוס, מומלץ שקובעי מדיניות, פרשנים וארגוני חברה אזרחית יימנעו מהצגת ההסכם ככזה בו הצד שלהם ניצח על חשבון הצד השני, וידגישו ששני הצדדים שמרו על האינטרסים שלהם בהסכם שהושג ויפיקו תועלת הדדית ממנו.

ג. יצירת ערוצי קשר רשמיים מגוונים

ככל שפוליטיקאים וקובעי מדיניות בישראל ובתורכיה ירבו לתקשר זה עם זה, כך יתאפשרו דיאלוג ושיתוף פעולה מפורטים ומעמיקים יותר בין הצדדים.

- יצירת הזדמנויות למפגשים וחילופי ידע ודעות בין חברי פרלמנט בשתי המדינות וקידום שיח בין מפלגות פוליטיות שונות.
- הרחבת הממשקים בין המוסדות הממשלתיים השונים, במטרה להבטיח שהיחסים לא יוכתבו על ידי מערך אינטרסים ספציפי או יוגבלו על-ידי הגישות הנוכחיות של ראשי המדינות המכהנים.
- שיתוף מידע ושיטות עבודה יעילות בתחומים של הגירה, חילוץ והצלה.
- חידוש והעמקה של הדיאלוג האסטרטגי בין גורמי ביטחון ומודיעין בקשר להתפתחויות האזוריות.

ד. קידום שיתוף פעולה כלכלי

למרות הקיפאון הדיפלומטי ששרר בין ישראל לתורכיה מאז 2010, היקף הסחר בין המדינות דווקא הלך והתרחב ועומד כעת על למעלה מ-5 מיליארד דולר לשנה. גילוי מרבצי גז טבעי לצד חופי ישראל מייצר פוטנציאל עצום להרחבת שיתוף הפעולה הכלכלי הישראלי-תורכי.

- בחינת האפשרות ליצוא גז טבעי מישראל לתורכיה.
- מציאת אפיקי שיתוף פעולה עם שחקנים אזוריים נוספים לגבי מימוש הפוטנציאל הגלום במשאבי הטבע שבאזור.
- הגברת רמת התקשורת בין גופים עסקיים מישראל ומתורכיה.
- עידוד התיירות הישראלית לתורכיה, והתיירות התורכית לישראל.
- עריכת כנסים משותפים בתחומי ההיי-טק, התיירות, והאנרגיה.
- הקמת גוף בלתי-ממשלתי שיסייע במימון פרויקטים טכנולוגיים משותפים של חברות סטארט-אפ ישראליות ותורכיות.

ה. הקמת מסגרות לתיאום וחילופי ידע על סוגיות אזוריות

השקת דיאלוג על ההתפתחויות האזוריות עשויה לאפשר למקבלי החלטות תורכים וישראלים להעריך טוב יותר את האינטרסים והרגישויות של הצד השני, ואף להוביל לגילוי אינטרסים משותפים חדשים.

- הקמת ועדה רב-מגזרית הכוללת נציגים צבאיים, דיפלומטיים, כלכליים ופוליטיים.
- מאבק משותף בהקצנה ובאלימות וזיהוי הזדמנויות לקידום שיתוף פעולה אזורי ושלום.
- מיסוד מנגנון לתגובה מהירה ביחס למשברים הומניטריים וסביבתיים אזוריים ולמקרי חרום אחרים.
- הובלת יוזמה אזורית במזרח אגן הים התיכון, שתייצר חיבורים בין שחקנים שונים באזור.
- סיוע הדדי בפיתוח קשרים עם גורמים אזוריים ובינלאומיים. תורכיה יכולה לעזור לישראל בפיתוח קשרים עם העולם המוסלמי, וישראל יכולה לסייע לתורכיה בכל הנוגע ליחסים עם ארצות הברית.

ו. הגברת שיתופי פעולה ברמת החברה האזרחית

אירגוני חברה אזרחית לא מילאו עד כה תפקיד משמעותי ביחסי ישראל-תורכיה. כיום יש להם פוטנציאל לעשות כן, על-ידי הרחבת ערוצי הקשר בין המדינות והעמקת ההבנה ההדדית ביחס למגמות החברתיות והפוליטיות בישראל ובתורכיה. יתרה מזאת, חיזוק הקשר בין ארגוני חברה אזרחית בישראל ובתורכיה עשוי לסייע במניעת משברים דיפלומטיים בעתיד.

- הקמת קרן ממשלתית משותפת להקצאת סיוע כספי לפרויקטים משותפים בין ארגוני חברה אזרחית, אוניברסיטאות, ומכוני מחקר ומדיניות בישראל ובתורכיה.
- תמיכה בהקמת "פורום החברה האזרחית ישראל-תורכיה" כארגון גג שסייע להגברת שיתוף הפעולה.
- עידוד שיתוף פעולה ישראלי-תורכי מכליל יותר, בו ייקחו חלק נציגי קבוצות אוכלוסייה מגוונות משתי המדינות.
- קידום מפגשים בין בני נוער, סטודנטים ופעילי חברה אזרחית ישראלים ותורכים.
- תמיכה ביוזמות בי-לטרליות ואזוריות לדיאלוג בין-דתי.

ז. תמיכה הדדית ביישוב סכסוכים

נוכח האתגרים האזוריים המורכבים בפניהם ניצבות שתי המדינות, יכולות ישראל ותורכיה לסייע האחת לשנייה במאמצים מדיניים לקידום תהליכי יישוב סכסוכים ושלום. הדבר יסייע להגברת היציבות הפנימית אצלן ובאזור כולו. הסכסוכים העיקריים שישראל ותורכיה מתמודדות איתן מצויים אתגרים רבים, ועם זאת ניתן לתרגם אתגרים אלה להזדמנויות לשיתוף פעולה.

- תמיכה תורכית פעילה ביוזמת השלום הערבית, וקידום היוזמה כבסיס ליישוב הסכסוך הישראלי-פלסטיני.
- תיווך תורכי בין ישראל לחמאס, גם במקרה של סבב אלימות נוסף ברצועת עזה.